

راهکارهای تبدیل پایان نامه و رساله دکتری به کتاب

امروزه تعداد دانشجویان و طلاب افزایش یافته است همچنین تعداد پایان نامه ها نیز نسبت به سالهای گذشته افزایش چشم گیری داشته اند. در این میان برخی از افرادی که از پایان نامه خود دفاع کرده اند تمایل دارند که پایان نامه خود را به صورت کتاب منتشر کرده تا علاوه بر تقویت رزومه خود، دیگران بتوانند از نوشته های آنان استفاده کنند در ادامه راهکارهایی بیان می شود که اگر آن ها رعایت شده و همگی انجام شود پایان نامه دفاع شده در هر رشته ای قابلیت چاپ به صورت کتاب را پیدا می کند.

۱- گرفتن اجازه از دانشگاه یا حوزه و استاد راهنما

پایان نامه ها به لحاظ حقوقی و قانونی متعلق به دانشگاه و پژوهشگاه ها و یا حوزه هستند و برای چاپ آن ها به صورت کتاب باید از مورد نظر اجازه گرفت معمولا این اجازه از بخش پژوهش و به صورت کتبی دریافت می شود و نویسنده پایان نامه، برگه کتبی را دریافت و نزد خود نگهداری می کند تا در صورتی که کسی یا مرکزی معترض شد؛ نویسنده با نشان دادن برگه، قانونی بودن کار خود را نشان دهد. همچنین ضروری است که از استاد راهنما نیز اجازه انتشار گرفت که معمولا اساتید اجازه انتشار می دهند این کار به جهت حفظ احترام استاد راهنما و مطلع شدن ایشان از انتشار پایان نامه به صورت کتاب انجام می شود. درج اسم استاد راهنما به عنوان نویسنده کتاب به اختیار دانشجو و توافق دانشجو با استاد مربوط می شود. به عبارت دیگر هم می توان اسم استاد راهنما را به عنوان نویسنده ذکر کرد و هم می توان اسم استاد را به عنوان نویسنده ذکر نکرد این مسئله بستگی به دانشجو دارد و معمولا استاد راهنما دانشجو را به درج اسم خود به عنوان نویسنده، اجبار نمی کند.

۲- تغییر ساختار و کلمات پایان نامه به کتاب

معمولا در پایان نامه ها، بخش ها و در برخی موارد کلماتی وجود دارد که نباید در کتاب بیاید مثلا در پایان نامه چکیده، نتیجه، کلیات، فرضیه و غیره می آید درحالیکه در کتاب این بخش ها نمی آید. باید این بخش ها را حذف کرد و پس از حذف دقت داشت که تیرها و شماره های تیرها به ترتیب باشد برای مثال اگر ۱- فصل اول کلیات است و حذف می شود باید عدد ۱ و فصل یک به فصل دو داده شود و زیر تیرها هم دقیق و بدون اشتباه بیاید. همچنین کلماتی مانند این پایان نامه و این رساله، باید از پایان نامه حذف شود برای این کار، کلمه پایان نامه و رساله به صورت جداگانه جست و جو می شود و به جای آن ها از کلمه نگارش یا کتاب استفاده شود. به طور کلی باید دقت کرد هر آنچه که نشان دهنده پایان نامه بودن هست باید حذف شود تا مطالب برای مخاطب به صورت کتاب (و نه پایان نامه) باشد. همچنین می توان یکبار پایان نامه را مطالعه کرد و هر آنچه که نشان دهنده پایان نامه بودن است حذف شود.

۳- رفع اشکالات محتوایی و ارتقاء پایان نامه

به دو شکل می توان پایان نامه را ارتقاء داد و اشکالات محتوایی را رفع نمود.

اول اینکه خود فرد زمان مناسب و کافی برای اصلاح پایان نامه بپردازد و هر آنچه که احساس می کند سبب تقویت متن می شود؛ انجام دهد و اشکالاتی که می بیند را رفع نماید.

دوم اینکه پایان نامه را به یک الی دو استاد متبحر داد تا اشکالات پایان نامه را بیان کنند و به صورت کامنت در پایان نامه درج نموده و نویسنده آن اشکالات را رفع نمایند. معمولاً برخی از اساتید با دریافت هزینه یا رایگان، پایان نامه را به صورت قوی داوری نموده و اشکالات را بیان می کنند تا پس از انجام اصلاحات، پایان نامه قابلیت چاپ را پیدا کند. به نظر می رسد روش دوم (ارسال پایان نامه به اساتید و بیان اصلاحات) بهتر و سبب اتقان بیشتر نگارش می شود و توصیه می شود از روش دوم استفاده شود.

برخی از اشکالات محتوایی پایان نامه ها عبارتند از:

۱- استفاده از متن های طولانی و غیر مستقیم: برخی دانشجویها و طلبه ها داریم در پایان نامه می نویسند «فلانی گفت» سپس یک متن طولانی آورده می شود این گونه نوشتن ها علمی نیست و نشان دهنده این است که نویسنده فقط جمع آوری مطلب کرده است باید این مطالب طولانی را به صورت غیر مستقیم و حدوداً ۵۰ الی ۷۰ کلمه ای کرد مطالب طولانی با ارجاعات مستقیم از ارزش علمی یک اثر به شدت می کاهد. البته ممکن است در موارد محدود و معدود نیاز به ارجاع طولانی باشد اما ارجاعات طولانی و مستقیم غالباً مورد تایید مجامع علمی نیست.

۲- آوردن مطالب بی ارتباط یا کم ارتباط (خروج موضوعی): گاهی دیده می شود برخی دانشجویها و طلبه ها برای پر کردن پایان نامه و تمام کردن آن هر مطلبی و لو غیر مرتبط را می آورند. وجود مطالب غیر مرتبط نشان دهنده ضعف نویسنده است و باید این گونه مطالب یافت سپس حذف شود این کار را باید یک نفر غیر از نویسنده مثلاً یک استاد داور که پیش از این اشاره شد انجام داده و موارد خروج موضوعی را مشخص نماید.

۳- استفاده از متن های بریده بریده و کنار هم چیده شده: یکی دیگر از اشکالات پایان نامه ها این است که متن ها به صورت زنجیروار به هم متصل نیست و نویسنده فقط متن های مختلفی را به صورت بریده بریده از منابع مختلف جمع آوری کرده است باید متن ها را به صورت زنجیروار به هم وصل کرد مثلاً بعد از نوشتن یک پاراگراف اینگونه نوشت در همین راستا فلانی می گوید. علاوه بر این فلانی معتقد است.

۴- استفاده از منابع کم و ضعیف: گاهی دیده می شود که در پایان نامه ها از منابع ضعیف و غیر علمی و آکادمیک استفاده شده است نشناختن منابع مرتبط با تحقیق و استفاده نکردن از آن ها یکی از مهمترین مشکلات دانشجویان است.

۵- نبود تحلیل یا ارائه تحلیل های ضعیف: پایان نامه ترکیبی از توصیف و تحلیل است به عبارت دیگر در برخی موارد مطالب با ارجاع می آید در برخی موارد نویسنده باید به تحلیل مطالب پردازد. در حوزه تحلیل همواره ضعف وجود دارد برخی گمان می کنند که اگر مطالبی را جمع کنند و تحلیلی قوی و جامع ارائه ندهند پایان نامه ای خوب نوشته اند درحالیکه ارزش پایان نامه به تحلیل های دقیق و جامع و بدون نقص آن است باید سعی کرد تحلیل های قوی و بدون اشتباه ارائه داد.

۶- درصد مشابهت زیاد

در پایان نامه ها معمولا تا ۳۰ درصد اجازه مشابهت به نویسنده داده می شود اما در کتاب ۳۰ درصد پسندیده نیست و باید به کمتر از ۵ الی ۱۰ درصد برسد. برای کمتر کردن درصد مشابهت باید ابتدا پایان نامه را به یکی از سامانه های همانند جو مانند سمیم نور یا سامانه همانندجو ایراندک فرستاد این سامانه ها علاوه بر مشخص کردن درصد مشابهت بخش هایی از متن که مشابهت دارد را نشان می دهد در نتیجه نویسنده بخش هایی که مشابهت دارد را باید بازنویسی کند به طوری که مفهوم همان مفهوم باشد اما کلمات متفاوت باشد تا در نهایت درصد مشابهت به کمتر از ۵ الی ۱۰ درصد برسد.

در پایان ذکر این نکته ضروری است همانطور که گفته شد بهترین راه ارتقاء پایان نامه، ارائه آن به یک الی دو داور و دریافت کامنتهای اصلاح و انجام اصلاحات است.

۴- ویراستاری کتاب

پس از رفع اشکالات محتوایی و تقویت مطالب پایان نامه، باید متن مورد نظر را به ویراستار ارسال کرد. ویراستاری یک علم است و تنها کسانی که دوره های ویراستاری را گذرانده اند و تبحر در ویراستاری دارند می توانند آن را انجام دهند هر مقاله که منتشر می شود معمولا به ویراستاری سپرده می شود هر کتابی هم که قرار است منتشر شود باید به ویراستاری سپرده شود ویراستاری دارای بخش های مختلفی چون صوری، زبانی، فنی و غیره است که هزینه هر بخش به صورت جداگانه حساب می شود توصیه می شود که هر کتابی قبل از چاپ، ویراستاری صوری، زبانی، فنی انجام شود اگر ویراستاری انجام نشود ممکن است اشکالاتی در متن وجود داشته باشد که چهره کتاب را زشت نشان دهد و نویسنده را کم دقت جلوه دهد. متاسفانه بسیاری از کتابهای علما به لحاظ ویراستاری اشکال دارد و اگر کتاب برخی از علما را به ویراستاران بدهیم اشکالات فراوانی از آن کتاب ها خواهند گرفت و این نشاندهنده آن است که آن ها کتاب خود را به ویراستاری نمی فرستند. بنابراین توصیه می شود که هر کتابی قبل از انتشار به ویراستاری ارسال شود. برای ارسال کتاب به ویراستار متبحر، می توان از ویراستاران مختلف رزومه خواست و نمونه

کارهایشان را دید و یک صفحه به عنوان نمونه کار به آن ها داد و در صورت رضایتمندی از کار آن ها ، پایان نامه را جهت ویراستاری به آن ها ارسال نمود.

۵- گلاسوری کتاب

در انتهای برخی کتاب ها، کلمات مهم به همراه ارجاع به صفحه می آید که به گلاسوری معروف است گلاسوری غیر از فهرست مطالب است و در برخی دانشگاه ها به گلاسوری امتیاز می دهند و جمعا سبب افزایش امتیاز کتاب می شود. معمولا انتشاراتی ها خودشان کار گلاسوری را انجام می دهند و می توان کار گلاسوری را به آن ها سپرد البته بهتر است نویسنده کلمات مهم را استخراج و به انتشاراتی بدهد تا براساس آن گلاسوری تهیه شود.

۶- یافتن انتشارات و اعتبار آن ها و هزینه های انتشار

درباره یافتن انتشارات باید گفت که وب سایتی با نام مرجع ناشران ایران به آدرس <http://www.nashreiran.ir> وجود دارد و اگر هر فردی، نام انتشارات را در این وب سایت جست و جو کند اطلاعات کامل و شماره تلفن و وب سایت (در صورت وب سایت داشتن) برای مخاطب نمایان می شود بنابراین هر فردی به راحتی می تواند به انتشارات مورد نظر خود دست یابد و بابت هزینه و نحوه انتشار و غیره با انتشاراتی های مورد نظر خود مذاکره کند.

برخی از انتشاراتی ها عبارتند از:

انتشارات هر دانشگاه با نام همان دانشگاه؛ مثلا انتشارات دانشگاه تهران، انتشارات دانشگاه فردوسی، انتشارات هر پژوهشگاهی، انتشارات جهاد دانشگاهی (جهاد دانشگاهی در شهرهای مختلف انتشاراتی دارد)، نشر هاجر، نشر متخصصان، نشر چشمه، نشر نگاه، نشر ثالث، نشر نیماژ، نشر امیرکبیر، نشر ققنوس، انتشارات سوره مهر، نشر شاپرک، انتشارات سنا، انتشارات جنگل، انتشارات کوله پستی، انتشارات قدیانی، انتشارات آتیسنا، انتشارات مروارید، انتشارات روزبهان، انتشارات یساولی، انتشارات ترجمان، انتشارات فرهنگ جاوید، انتشارات مولی، آریانا قلم انتشارات، انتشارات آبان، انتشارات دهکده زبان، انتشارات نسل نو اندیش، انتشارات مازیار، انتشارات پرتقال، انتشارات خیلی سبز، انتشارات گاج، انتشارات خورزمی، انتشارات کانون پرورش فکری بچه ها، انتشارات فرهنگ معاصر، انتشارات افراز، انتشارات برکه خورشید، انتشارات روایت فتح، انتشارات معین، انتشارات سروش، انتشارات هرمس، انتشارات افق، انتشارات بیدگل.

درباره اعتبار انتشاراتی ها هم باید گفت که انتشاراتی ها به دو دسته تقسیم می شوند ۱- انتشاراتی هایی که کتاب را پس از داوری منتشر می کنند مانند انتشاراتی های دانشگاه ها پژوهشگاه ها و غیره؛ ۲- انتشاراتی هایی که کتاب را بدون داوری منتشر می کنند مانند بسیاری از انتشاراتی های عمومی

طبیعتاً انتشاراتی هایی که کتاب در آن داوری می شود و اصلاحات به نویسنده ارسال می شود و پس از انجام اصلاحات منتشر می شود معتبرتر و امتیاز بسیار بیشتری دارند و انتشاراتی هایی که داوری نمی کنند امتیاز کمتری دارند و انتشار کتاب بستگی به نویسنده دارد اگر نویسنده نیازمند امتیاز بالا است و می تواند چند ماهی بابت داوری صبر کند و بعد اصلاحات را انجام داده و دوباره به انتشارات ارسال کند انتشارات معتبرتر و با داوری توصیه می شود اما گاهی هدف نویسنده انتشار کتاب به شکل کنونی است و نمی تواند زمان زیادی صبر کند و فقط هدفش انتشار کتاب است در این صورت انتشاراتی های عمومی توصیه می شود.

دوباره هزینه های نشر هم باید گفت که انتشاراتی ها مختلف هستند برخی انتشاراتی ها بخشی از فروش را به نویسنده می دهند. برخی انتشاراتی ها بابت انتشار کتاب از نویسنده هزینه دریافت می کنند غالب انتشاراتی های عمومی از نویسندگان هزینه دریافت می کنند بنابراین پس از مشخص کردن انتشارات، باید از آن ها هزینه های نشر را به طور دقیق پرسید برای کمتر شدن هزینه انتشار می توان کتاب ها را به صورت تعداد محدود منتشر کرد و اگر کسی کتاب را نیاز داشت می تواند از انتشارات مورد نظر خریداری نموده و انتشارات کتاب را به آدرس فرد ارسال کند همچنین می توان کتاب را در برخی سایتهای ایندکس کننده (مانند سایت قائمیه) نمایه کرد تا دیگران بتوانند کتاب را به راحتی از آن سایتها دانلود کنند.

۷- اکتفا به کمترین موارد جهت انتشار

اگر کسی به هر دلیلی (کمبود وقت یا عدم توانایی در پرداخت هزینه های بخش های مختلف) تمایل ندارد همه موارد بیان شده را انجام دهد می تواند دو مورد اول و دوم یعنی، ۱- گرفتن اجازه از دانشگاه یا حوزه و استاد راهنما؛ ۲- تغییر ساختار و کلمات پایان نامه به کتاب، را انجام دهد به عبارت دیگر این دو مورد الزامی است اما موارد بعدی اختیاری است که البته موارد اختیاری سبب اتقان و قوت کتاب می شود و در صورتی که برای فرد مقدرور هست توصیه می شود که زمان بیشتری صرف کند تا کتاب با کیفیت تری منتشر شود.

۸- ایندکس کردن کتاب

پس از انتشار کتاب می توان، کتاب را به سایتهایی که کتاب را ایندکس می کنند؛ ارسال کرد. مراکز مختلفی جهت نمایه کتاب وجود دارد یکی از آن ها سایت قائمیه است که در ادامه نحوه ایندکس کردن کتاب در این وب سایت بیان می شود.

- ۱- فایل ورود کتاب؛ ۲- فایل پی دی اف کتاب،
- ۳- طرح جلد کتاب با کیفیت بالا ۴-دانلود فرم مجوز انتشار دیجیتالی اثر و تکمیل و امضا نمودن آن توسط همه نویسندگان ۵- کپی کارت ملی نویسندگان

سه مورد اول یعنی : ۱- فایل ورود کتاب؛ ۲- فایل پی دی اف کتاب، ۳- طرح جلد کتاب با کیفیت بالا را باید از بخش ارسال محتوا در سایت قائمیه <https://www.ghbook.ir> ارسال کرد.
اما دو مورد آخر یعنی: فرم مجوز و کپی کارت ملی نویسندگان باید به آدرس زیر پست کرد.
اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباچه ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹ - طبقه اول، کد پستی : ۸۱۴۸۷۳۶۴۸۱

در صورت وجود هرگونه مشکل یا سوال نیز می توان با شماره تلفن ۰۹۱۳۲۰۰۱۰۹ تماس گرفت.
علاوه بر سایت قائمیه، سایتهای دیگری هم وجود دارد که می توان کتاب را در آن سایتها ایندکس کرد برای این کار ابتدا باید وارد سایت مورد نظر شد و از نحوه ایندکس کردن مطلع شد سپس کتاب را برای آن ها ارسال کرد.
همچنین برخی سایتهای خارجی مانند گوگل بوکس و آمازون و غیره وجود دارد که نحوه ایندکس کردن در آن ها رامی شود در سایت مورد نظر مطالعه کرد.

۹- ویراستهای بعدی کتاب

یکی از ضرورت های کتابها، ویراست های بعدی (۲ و ۳ و ...) است معمولا اطلاعات نویسنده در حوزه کتاب منتشر شده پس از مدتی، افزایش یافته و اطلاعات زیادی در حوزه کتاب منتشر شده به وجود می آید ضرورت دارد که کتابها پس از مدتی به روزرسانی شوند و با ویراست های جدید اطلاعات بیشتر و دقیقتری در حوزه کتاب به مخاطب ارائه داد. کتابهایی که به روزرسانی نمی شوند پس از مدتی قدیمی شده و توجه دیگران به آن کتاب کم می شود برای اینکه یک کتاب همیشه در طراز سطح بالا بماند ضروری است که پس از مدتی ویراست های جدید کتاب منتشر شود. برای همین به نویسندگان توصیه می شود که پس از مدتی کتابهای خود را به روزرسانی کرده و با ویراست جدید منتشر کنند.

دکتر سیدمجید نبوی